

ДОКТРИНА КОНФУЦІЯ ЯК ПРОВІДНИЙ ФЕНОМЕН КИТАЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Лизогуб Віталій Анатолійович,

канд. юрид. наук, доц.,

доцент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн,

*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,*

Україна, м. Харків

e-mail: lizogubvitaliy74@gmail.com

ORCID 0000-0002-7168-9859

Статтю присвячено комплексному аналізу доктрини конфуціанства. Окреслюється постать Конфуція, аналізуються історичні передумови початкового етапу становлення конфуціанства та місце цього періоду в історії Китаю, основні складові конфуціанського канону, принципи і категорії, внутрішня логіка доктрини, значення учення для формування, цілісної системи світогляду китайців, моральних, етичних та політичних суджень, настанов і норм. На тлі дослідження значної монографічної літератури зроблено висновки про характер та особливості ціннісного ядра, принципи національної ідентичності Китаю.

Ключові слова: Конфуцій; конфуціанство; Східна Чжоу; Чжаньго; цивілізаційна криза; Луньюй; Ін/Ян; У сін; Дао; Де; Чжен мін; сін; цзюньци; ке; шань жень; сяо жень; чжи; лі; і; жень; юнцзі; хе; тяо; чжун'юн; шу; сю цзі; Да Сюе.

Постановка проблеми. Сьогодні суверенна Україна стоїть перед непростим завданням знаходження ефективної й модерної моделі розвитку, зокрема й побудови системи принципів соціальної організації. За економічними показниками КНР входить до трійки провідних країн світу й пропонує власну модель глобалізації через так званий проєкт «Один пояс, один шлях». Цікавим є не просто дослідження шляху економічного розвитку, але того, що лежить всередині як цього процесу, так і самої цивілізації.

Конфуцій є представником традиційної китайської етико-правової парадигми, брендом, який Китай пропонує світу в рамках власної стратегії глобалізації, якою передбачено створення інститутів, що носять ім'я цього «першого мудреця Піднебесної».

Актуальність дослідження. Китай – країна з давньою практично безперервною історією. Протягом історичного періоду свого існування він

здійснював значний економічний, політичний і культурний вплив не тільки на сусідні країни, але й на світ у цілому. Практично до кінця XVIII ст. Китай мав найбільший ВВП і був одним із провідних культурних центрів. Сьогодні відбувається велике повернення цієї країни-цивілізації, яка, з одного боку, претендує у XXI ст. на світове лідерство, а з іншого – виступає за багатополарний світ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам проблеми, що досліджується, присвячено роботи В. В. Адамчіка (V. V. Adamchik), М. В. Адамчіка (M. V. Adamchik), А. Н. Бадана (A. N. Badan), Л. С. Васильєва (L. S. Vasyliiev), М. Гране (M. Hrane), В. В. Малявіна (V. V. Maliavin), А. А. Маслова (A. A. Maslov), А. В. Меліксетова (A. V. Meliksetov), Л. Харрісона (L. Kharrison) та ін., однак комплексний її аналіз у вітчизняній науковій літературі відсутній.

Мета статті – підійти в першому наближенні до розкриття основних принципів і категорій Конфуціанства.

Виклад основного матеріалу. Після повалення першої зафіксованої в історичних джерелах династії Шан на території Китаю було створено нову рабовласницьку державу – династію Західна Чжоу (XI ст. – 770 р. до н.е.). У 770 р. до н.е. навала кочових племен «ді», що скоріше за все належали до скіфського світу, призвела до перенесення столиці із заходу на схід – з Хаоцзіна (нині м. Сіань провінції Шеньсі) у Лої (нині м. Лоян провінції Хенань). Відтоді правляча династія стала йменуватися Східна Чжоу [1, с. 43–48; 2, с. 544].

Епоху Східної Чжоу (період роздробленості) поділяють на дві фази – Чуньцю (Весна і Осінь) і Чжаньго (Царства, що борються) (475–221 рр. до н.е.). Перша отримала назву Весни та Осені (770–475 рр. до н.е.) за книгою Чуньцю – офіційної хроніки подій, що мали місце з 772 по 481 рр. до н.е. у невеликому царстві Лу, в якому в родині старого воїна Шулян Хе з клану Кун народився Конфуцій [3, с. 37].

Давньокитайські літописи засвідчили безпосередню дату зазначеної події: 22 вересня 551 р. до н.е., як раз у день осіннього рівнодення. Помер Конфуцій у 479 р. до н.е. Як повелося, батько дав йому ім'я Цю, а за традицією йому

належало й друге ім'я – Чжунні, тобто Середній Ні [4, с. 48].

Життя Конфуція проходило у проміжний період китайської історії, коли невідворотно наближалася цивілізаційна криза, яка сповна розгорнулася в наступний період Чжаньго – Воюючих Царств і підійшла до своєї кульмінації в Циньській імперії. Цього часу сформувалися різноманітні філософські напрями, одні намагалися знайти опору в поверненні до традиції (Мо-цзи, Лао-цзи), інші (легісти), навпаки, заснувати радикально нову парадигму світогляду, яка поривала з усталеним фундаментом китайської культури. Однак учення Конфуція поступово отримало серед цих різних авторитетних шкіл провідне положення, посівши місце титульного феномена китайської цивілізації. Окремі дослідники (С. Хантінгтон) навіть ставлять знак рівності між цією цивілізацією і Конфуцієм, а саму цивілізацію називають конфуціанською [5, с. 67].

Конфуцій – це латинізоване написання імені Кун Фу-цзи, де «Фуцзи» означає «вчитель» і є почесним зверненням. Сфера наукових інтересів Конфуція збігається з інтересами Платона [6, с. 109].

Крім того, Конфуція неодноразово порівнювали з Сократом. Однак таке порівняння не зовсім коректне. Хоча в середовищі учнів Конфуцій мав беззастережний авторитет, на відміну від Сократа він отримав не менш довговічну славу не одразу, а лише у наступних поколіннях співвітчизників. І зовсім іншим, набагато глибшим і ширшим був резонанс від його вчення. Мешканці Піднебесної назвали Конфуція «вчителем на десять тисяч поколінь вперед» і бачачи у ньому зразок національної мудрості, до того ж позбавлений претензій на оригінальність ідей [7, с. 318].

Конфуціанство – цілісна система, моральних, етичних і політичних понять, суджень, настанов і норм, свого роду відбиток національної психології. Втім ця система виходить далеко за рамки вчення першого китайського мудреця. Це також і ділова етика, що діє в сучасному соціумі у формі писаних і неписаних законів, правил взаємовідносин та ієрархій [8, с. 53–54].

Китайська традиція свідчить, що Конфуцій був викладачем вільних мистецтв. У своїх повчаннях він спирався на різні праці, які згодом стали

китайською класикою, хоча і були певною мірою відредаговані. До їх переліку входить «Книга пісень» («Ши цзин»), «Книга переказів» («Шу цзин»), «Книга Змін» («І цзин»), «Ритуали», від якої з часом відділилася книга «Церемонії і ритуали» («І Лі») та «Записки про ритуали» («Лі Цзі»), а також загублена праця про музику. Конфуцій власноруч відредагував літописи царства Лу («Чунь цю»). Китайська традиція вважає можливим, що вчитель шляхом елегантної стилістичної переробки доповнив літописи царства Лу деякою кількістю власних ідей і оцінок історичних персон і класичних китайських праць. Афоризми Конфуція були об'єднані в єдину книгу під назвою «Бесіди і судження» («Луньюй») лише наприкінці V ст. до н.е. Проте впродовж п'ятисот років після смерті мислителя текст вважався загубленим і був відтворений лише в період династії Хань [7, с. 319–320].

Конфуцій акцентує: мудрість полягає не у вигадуванні чогось нового, а у слідуванні прикладу Древніх. Лише шляхом реверсії до вічної істини можна покращити сучасний світ. Зміст будь-якої творчої реконструкції полягає у відродженні вищих зразків Священної давнини, до ригористичного слідування стежами предків, у воротті до коріння [5, с. 68].

«Лунь юй» багато разів перекладався різними мовами світу. Ця книга розкриває деякі таємниці ставлення сучасних китайців до традицій, буденності, ділової етики, незважаючи на те, що сам Конфуцій суворо заперечував цінність «отримання вигоди» і був відомий своїми невдачами в адміністративних справах [8, с. 54].

Конфуцій інтерпретує історичну дійсність своєї життєдіяльності як фазис катастроф. Це, у свою чергу, формує виклик історичної ситуації (необхідність збереження культурної й національної ідентичності) та вимагає з боку творчої меншості (до якої безсумнівно належав сам Конфуцій) та окремої мислячої людини, сфокусованої на концептуалізації буття, соціуму, всесвіту та історії, відгуку регіонального соціуму [9]. Магістральним аспектом системи рефлексій Конфуція є повернення до традиції й слідування шляхами архаїки. Ця система базується на оригінальній палітрі ідей, які можна назвати класичною парадигмою

китайської думки – вчення про дуалізм сил Інь/Ян, структура п'яти елементів («У сін»), сакралізації постаті імператора як прояву синтезу суспільства і космосу, концепції «досконалої людини», центральності Дао як неподвійної сутності Інь/Ян і Де, як прояв вислизаючого й невловимого Дао [5, с. 67–68]. Конфуцій у концентрованому вигляді сформував ідеальний алгоритм поведінки (імператив), довкола якого сформувались індивідуальні стереотипи поведінки нації Хань.

Синтез конфуціанства і легізму передбачає певний перелік ідей, на яких продовжує ґрунтуватися китайська політична культура:

- 1) держава входить до кола найвищих вартостей кожного індивіда; діяльність на благо державі, правителю – обов'язок будь-якого громадянина;
- 2) культура та освіта виступають як ключові параметри кожної гідної особистості;
- 3) у суспільстві людина має дотримуватися чітких нормативних основ: чесність, щирість, пошана до старших, опіка молодших. За цих умов у державі царюють спокій і гармонія;
- 4) суспільство тримається на твердій ієрархії, коли кожна особа має реалізовувати свою функцію: «правитель повинен бути правителем, чиновник – чиновником, батько – батьком, син – сином». Хаос у світі починає панувати коли має місце порушення зазначеної ієрархії;
- 5) підвалинами життєдіяльності суспільства є жорсткі правила або ритуали (лі) як у вигляді писаних законів, так і неписаних установ. Розуміння цих правил і відокремлює «шляхетних» людей від «дрібних», культурних від варварів. Відтак, іноземці часто розцінюють китайців як люди, що «не знають правил». Зазначені приховані правила можна лише навчитися відчувати, знаходячись упродовж тривалого часу в китайському соціумі і неможливо прочитати або вивчити;
- 6) зі своїми співвітчизниками необхідно поводитися чесно, щиро і скромно, не слід забувати, що ви живете у групі й суспільстві, що є складовими держави. Шахрайство, корупція або спроба жити тільки заради особистої вигоди може тягти за собою суворі покарання, аж до смертної кари. Однак цей

принцип не охоплює автоматично відносини з іноземцями;

7) жити у стриманості, помірності, самообмеженні, простоті, невибагливості й розумному достатку (достатку) є єдиною вірною дорогою для кожного, навіть якщо він і має шанс стати заможним. Завжди погано похвалятися багатством. Саме тому сучасні китайські мільйонери живуть порівняно скромно й часто беруть участь у соціальній підтримці населення [8, с. 55–56].

Доктрина про «виправлення імен» (Чжен мін) є одним із засадничих підходів конфуціанства. «Головне – зробити вірними найменування» (відносно близький західний аналог – «визначитися в поняттях») – ця максима вважається квінтесенцією вчення Конфуція. Ім'я (мін) розуміється не як знак, що інертно віддзеркалює річ, а як наказ волі, як імператив. Цар, правитель і мудрець, промовляючи, наказують речам бути. Престолюдини, кажучи, благають, щоб стало, сподіваючись і бажаючи. Мова – це виключне право імператора та його конфідентів. Оскільки мудрець, проголошуючи глибокі істини, виступає в якості вищого добродія, істинне правління не може бути відірване від мудрості, що, як і влада, святість, слово і культура мають єдину природу. виправити імена означає регенерувати повноту метафізичної картини світу. За умови, якщо слова – первісне ще до їх декларації – за замовчуванням правильно зводять воєдино, на основі ритміки Інь/Ян, духа Дао і форми Де, то вони, після їх проголошення, спричинять правильні вчинки, які згодом організують соціум і космос згідно з істиною і гармонією. Конфуцій говорить: «Нехай мудрець не допускає щонайменшої легковажності у словах. Цього достатньо!» [5, с. 69–70].

Конфуціанці вважають, що людина за своєю природою є в основі добра, і до добродісного, етичного можна прийти через встановлення порядку, гармонії, поміркованості, добрих манер і «золотого правила» за формулою Конфуція: «Не роби іншим того, чого ти не хотів би, щоб інші робили тобі» [6, с. 109].

Конфуціанство запропонувало особливий тип суспільства, який був побудований і на певний час законсервований у Китаї. Сім'я з ієрархічною

будовою й практично необмеженою владою батька – це основа суспільства. Цій моделі сім'ї мають відповідати як держава, так і громада, утримуючись від серйозної інтервенції в її компетенцію. Центральними принципами цієї нерухомої моделі соціуму виступають: любов до батьків, субординація відносно вищих в ієрархії, табу на будь-які збурення або ексцеси. І сама влада намагалась уникати зловживань. Етичні догмати, що її обмежували, потребували спершу пояснень, попереджень, а потім покарань, спочатку арбітражу, а вже потім суду. Китай століттями не знав системних юридичних професій. Судочинство здійснювали адміністратори, які були необізнані у праві й користувалися рекомендаціями своїх підлеглих. Для того щоб посісти посаду, вони складали іспити із знання класичної китайської літератури. Людьми компетентними з права нехтували, хоча і таємно отримували від них консультації [10, с. 356–357].

Вчення Конфуція стверджує, що основним завданням уряду є встановлення такого режиму, де панує добра злагода, взаємодовіра, непідкупність («сінь»). Матеріальні ресурси й військова міць виступають як другорядні фактори успіху. Люди, які заслуговують на назву шляхетних, подібні государю («цзюньцзи»). Вони не прагнуть матеріальних благ (вираз «цзюньцзи» визначає благородну людину з княжою душею («цзюнь»). Вони не прагнуть привілеїв («лі») (Це поняття має в Китаї надзвичайно широкий сенс). Конфуцій критикує не лише прагнення користі, але й в цілому дух вульгарного суперництва («ке»). Достойна людина докладас зусиль щоб приборкати («ке») самого себе: «Хто направив свою волю на Дао, але соромиться своєї поганої одежі або поганої їжі, з тим говорити не варто». «Шляхетний чоловік («цзюньцзи») або добра людина («шань жень») прагне тільки до чесноти «Де» (відвага, виявлена міць, енергія). Люди дрібні («сяо жень») тужать тільки за своєю землею. «Хто вранці чує про Дао (шлях), той може ввечері й померти спокійно!» Цією сповненою гідності формулою Конфуцій виразив мораль наполегливої спрямованості, мораль аристократичного духу, що визначається словами категоріями «Дао» і «Де» [7, с. 324]

Кожній людині й навіть тваринам (про що зазначено у текстах конфуціанця Сюньцзи) іманентна диференціовальна сила розуму «чжи». «Ци» (сила дихання)

властива стихіям, «Шень» (життя) – рослинам. «Чжи» – третя сходинка над «ци» і «шень». Вона є вищим рівнем для тварин і рослин, але нижчим – для людини. Людина наділена «чжи», і для неї це лише відправна точка, старт. Належність до людства людина підтверджує тоді, коли починає брати участь в обрядах і ритуалах. Цим вона вводиться до системи космічної й соціальної церемонії – «лі». При цьому людина розуміє, що вона є частиною всесвіту і несе відповідну функцію. Проте і справедливість стоїть над етикетом і обрядом. Вона диктує необхідність не лише номінального дотримання настанов, а й філігранного слідування в рамках встановлених обмежень, щоб у разі потреби вдосконалити окремі елементи, дещо відрегулювати обстановку в рамках дозволеного на основі фундаментального й інстинктивного, справжнього осмислення гармонії («хе»). Переважна більшість людей, не виключаючи варварів, що знаходяться за межами Піднебесної, на яких не вплинула китайська цивілізація, мають «чжи». «Лі» (обряд, ритуал, церемонія, етикет) належить культурі й високоорганізованому структурованому суспільству, тобто державі та цивілізації [5, с. 71].

Конфуцій не розглядає «Дао-де», государеву дієвість, як властивість, що має генетичну природу. Цілком природно, що він дотримувався переконання, що своєї досконалості ця якість набуває лише у лідера, який може сповна звільнитися від усіх земних дрібниць. Тільки знатна людина може прагнути «Дао» або «Де», оскільки вона веде життя, що відволікає «від землі», тобто від земних праць і турбот: дотримуючись етикету, вона в змозі маніфестувати свою здатність стати цивілізованою [7, с. 324–325].

«Дао» або «Де» може здобути лише завзята особа, що зумовлює необхідність прикладення певних зусиль, перманентної сумлінності. Найбільший результат, на який можна сподіватися, це досягнення ідеалу в кінці свого життя. Конфуцій сам себе не звеличував, стверджуючи, що досяг святості й гідності йменуватися «жень»: «Але я прагну до них ненаситно, вчу інших невтомно, ось це лише і можна про мене сказати». Дао-де прагне єднання з еталоном досконалості, шляхом реалізації у власному житті людських чеснот: це «жень» та «і», які виховуються виключно в цивілізованому соціумі через

комунікацію з іншими особами [7, с. 325].

Якість «і» (справедливість, мудрість) належить вищим людям, аристократам, вченим, людям культури. Наполегливе бажання опанування «і» є стимулом до дії шляхетних людей, тонких натур і чеснота істинних політиків. Вершиною є «жень» (людяність) – всеосяжне вдосконалення якостей людини, цілковито притаманних лише «юнцзі», ідеальній людині, уособленням якої були перші імператори Юй, Шунь, Яо. Здійснити «жень» означає опинитися в цілковитому фокусі, в точці імператора. Це ж поняття вказує на посередника між Небом і Землею – Сина Неба. Це кульмінація людського призначення і вища сходинка суспільної ієрархії. Відмінна риса конфуціанської філософії полягає саме у зазначеній ієрархії чотирьох основ [5, с. 71–72].

Коли «шляхетна людина осягає справедливість («і»), мала людина осягає вигоду («лі»). Культивувати «і» означає прагнути досягти абсолютно об'єктивної думки про тебе і про мене, а не лише про твоє і моє. Тут йдеться не просто про утримання від матеріальної, фізичної, майнової чи моральної шкоди та повагу прав, статусу; все це вимога до всіх без виключення людей. Мається на увазі, що завжди слід уникати упереджених і несправедливих тверджень про інших. Вони, у свою чергу, можуть бути застосовані й проти мовця. Класичну максиму, що відображає цю оборотність («шу») три рази, являє «Луньюй»: «чого собі не побажаєш, того не роби й іншим» [7, с. 325].

Вчитель сприймав успіх як урегулювання соціуму в дусі дотримання первісних канонів і загальної гармонії («тя»). Головним здобутком учення Конфуція є те, що воно стало своєрідним культурно-філософським синонімом Китаю, цивілізаційний вплив якого охопив згодом Корею, В'єтнам, Японію й інші країни Східної та Південно-Східної Азії й полягав у систематизації первісного китайського світорозуміння. Конфуціанство є ідеальною пропорцією, «чжун'юн», де встановлено найкращу кореляцію між людиною і космосом, часом і вічністю, владою і мудрістю, політикою і суспільством, знанням і релігією, аскезою і включеністю в соціум, подвигом і відстороненим роздумом [5, с. 73].

У доктрині Конфуція самовдосконалення («сю цзі» або «сю шень») – це не просто обов’язок особистої моральності. Гідність людини виробляється через постійну взаємодію в суспільстві, яке у свою чергу послугується культурою, створеною мудрецами. «Да Сюе» (одна із складових частин «Книги Ритуалів», «Лі цзі») поглиблює цю ідею. «Стародавні (царі), які бажали, щоб Де засявав в імперії, починали з того, що добре управляли своїм уділом; бажачи добре управляти своїм уділом, вони починали з наведення порядку у своїй родині; бажачи навести порядок в сім’ї, вони починали із самовдосконалення; бажачи вдосконалювати себе, вони починали з приведення у відповідність з правилами («чжен») своєї волі (свого серця); бажачи привести свою волю у відповідність з правилами, вони починали з того, що робили щирими («чен») свої почуття; бажачи зробити щирими свої почуття, вони починали з того, що до найвищого рівня розвивали свою мудрість («чжи»). Довести до найвищого рівня свою мудрість означає розпізнавати людей» [7, с. 327].

Конфуціанське вчення базується на п’яти видах відносин: батька чи вчителя і сина (повага до батьків – провідна з чеснот), правителя і підданого, чоловіка і дружини, старшого брата і молодшого брата, друга і друга. Три з п’яти асоціюються з родиною, яка побудована на владних засадах. Таку ж функцію батька, але у більшому обсязі, здійснює імператор, його чиновники. Хоча перші чотири види відносин – це відносини керівника з підлеглим, у всіх п’яти видах відповідальність розповсюджується на обидві сторони. Якщо кожна сторона дотримується своїх обов’язків, то настає мир і гармонія. Соціум повторює зразок мудрого, доброчесного й відповідального правителя. Коли ж правитель відходить від праведності, він відмовляється від права володарювати [6, с. 109].

З огляду на вищенаведене можна дійти таких **висновків**:

1. Вчення Конфуція актуальне й в сучасних умовах. Конфуцій, як мислитель «Осьового часу», відповідає на багато досить актуальних для сьогодення питань.

2. Ці настанови можуть бути використані для подолання сучасної кризи

влади та управління, пошуку управлінських рішень.

3. Конфуцій запропонував єдиний шлях, яким слід рухатися, окреслив ідеальну модель соціального порядку, до якого необхідно прагнути.

4. Разом з іншими мислителями (Лао-цзи, Мо-цзи) Конфуцій сформулював соціокультурний цивілізаційний код Китаю.

5. Визначив особистісне ціннісне ядро, принцип національної ідентичності Китаю, систематизував внутрішній зміст китайців.

Список літератури

1. Адамчик В. В., Адамчик М. В., Бадан А. Н. и др. История Китая : монография. Минск : Харвест, 2004. 736 с.
2. Энциклопедия стран мира / редкол. : Н. А. Симония (глав. ред.) и др. Москва : ЗАО «Изд-во «Экономика», 2004. 1331 с.
3. Скармари М. Древний Китай. Китайская цивилизация от неолита до эпохи Тан : монография / пер. с англ. Москва : АКТ ; Астрель, 2003. 292 с.
4. Малявин В. В. Конфуций : монография. Москва : Молодая гвардия, 1992. 335 с.
5. Дугин А. Г. Ноомахия: войны ума. По ту сторону Запада. Китай, Япония, Африка, Океания : монография. Москва : Академический проект, 2014. 551 с.
6. Харрисон Л. Евреи, конфуцианцы и протестанты: культурный капитал и конец мультикультуризма : монография / пер. с англ. Москва : Мысль, 2016. 286 с.
7. Гране М. Китайская мысль : монография / пер с фр. В. Б. Иорданского. Москва : Республика, 2004. 526 с.
8. Маслов А. А. О чем думают китайцы? 1127 фактов от риса до Конфуция : монография. Москва : РИПОЛ классик, 2018. 288 с.
9. Тойнби А. Постижение истории : монография / пер. с англ. ; сост. А. П. Огурцов. Москва, 1996. 736 с.
10. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности : монография / пер. с фр. В. А. Туманова. Москва : Международные отношения, 1999. 400 с.

References

1. Adamchik, V.V., Adamchik, M.V., Badan, A.N. et al. (2004). Istoriya Kitaya. Minsk: Harvest [in Russian].
2. Enciklopediya stran mira. (2004). N.A. Simoniya (Ed.). Moscow: ZAO «Izd-vo «Ekonomika» [in Russian].
3. Skarmari, M. (2003). Drevnij Kitaj. Kitajskaya civilizaciya ot neolita do epohi Tan. Moscow: AKT ; Astrel' [in Russian].
4. Malyavin, V.V. (1992). Konfucij. Moscow: Molodaya gvardiya [in Russian].
5. Dugin, A.G. (2014). Noomahiya: vojny uma. Po tu storonu Zapada. Kitaj, Yaponiya, Afrika, Okeaniya. Moscow: Akademicheskij proekt [in Russian].
6. Harrison, L. (2016). Evrei, konfuciancy i protestanty: kul'turnyj kapital i konec mul'tikul'turizma. Moscow: Mysl' [in Russian].
7. Grane, M. (2004). Kitajskaya mysl'. Moscow: Respublika [in Russian].
8. Maslov, A.A. (2018). O chem dumayut kitajcy? 1127 faktov ot risa do Konfuciya. Moscow: RIPOL klassik [in Russian].
9. Tojnbi, A. (1996). Postizhenie istorii. A.P. Ogurcov (Ed.). Moscow [in Russian].
10. David, R., Zhoffre-Spinozi, K. (1999). Osnovnye pravovye sistemy sovremennosti. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya [in Russian].

Лизогуб В. А., канд. юрид. наук, доц., доцент кафедры истории государства и права Украины и зарубежных стран, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.

e-mail : lizogub.74@mail.ru ; ORCID 0000-0002-7168-9859

Доктрина Конфуция как ведущий феномен китайской цивилизации (теория и история)

Статья посвящена комплексному анализу доктрины конфуцианства. Очерчивается фигура Конфуция, анализируются исторические предпосылки начального этапа формирования конфуцианства и место этого периода в истории Китая, основные составляющие конфуцианского канона, принципы и категории, внутренняя логика доктрины, значение учения для формирования целостной системы мировоззрения китайцев, моральных, этических политических суждений, установок и норм. На фоне исследования значительной монографической литературы сделаны выводы о характере и особенностях ценностного ядра, принципов национальной идентичности Китая.

Ключевые слова: Конфуций; конфуцианство; Восточная Чжоу; Чжаньго; цивилизационный кризис; Луньюй; Инь/Ян; У син; Дао; Де; Чжэн мин; синь; цзюньци; ке; шань жэнь; сяо жэнь; чжи; ли; и; жень; юнцзи; хе; тяо, чжун'юн; шу; сю цзи; Да Сюэ.

Lyzohub V. A., PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of Department of History of State and Law of Ukraine and Foreign Countries, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail : lizogub.74@mail.ru ; ORCID 0000-0002-7168-9859

Confucius doctrine as a leading phenomenon of Chinese civilization (theory and history)

The article is devoted to a comprehensive analysis of the doctrine of Confucianism. The author outlines the figure of Confucius, analyzes the historical background of the initial stage of the formation of Confucianism and the place of this period in the history of China, the main components of the Confucian Canon, principles and categories, the internal logic of the doctrine, the significance of the doctrine for the formation of an integral system of Chinese worldview, moral, ethical and political judgments, attitudes and norms.

Against the background of the study of a significant monographic literature, conclusions are drawn about the nature and features of the value core, the principles of China's national identity.

China is a country with an ancient almost continuous history. Throughout the historical period of its existence, it has exerted a huge influence not only on neighboring countries, but also on the world as a whole. Almost by the end of the XVIII century. China had the largest GDP and was one of the leading cultural centers. At the present stage, China has a significant economic, political and cultural impact even on fairly remote regions. Today, there is a great return of this country-civilization, on the one hand claiming world leadership in the XXI century, and on the other, it stands for a multipolar world.

According to economic indicators, China is one of the three leading countries in the world and offers the world its model of globalization through the so-called "One belt one road" project.

Confucius is a representative of the traditional Chinese ethical and legal paradigm, a brand that China offers to the world as part of its own globalization strategy, which provides for the creation of institutions that bear the name of this "first sage of the middle Kingdom".

Keywords: Confucius; Confucianism; Eastern Zhou; Zhanguo; civilizational crisis; Lunyu; Yin/Yang; Wu xing; Dao; Where; Zheng Ming; Xin; Junji; ke; Shan Ren; Xiao Ren; Zhi; Li; Yi; Ren; yunji; he; Tiao, Zhong'un; Shu; Xiu Ji; Da Xue.

Надійшла до редколегії 02.10.2020 р.